

DEN LATIN-AMERIKANSKE VENSTREFLØJ EFTER DEN KOLDE KRIG

Af Hugo Cancino Troncoso

Latinamerika var scenarium for revolutioner og blodige statskup i det 20. århundrede. I dag er venstrefløjen splittet i forhold til spørgsmålet om globalisering, modernisering, neoliberalisme og samfundsændring. I denne artikel analyseres den latinamerikanske venstrefløj i lyset af den nye verden, som opstod efter afslutningen af Den Kolde Krig og den sovjetiske bloks opløsning i 1992 og indtil i dag. Venstrefløjen sidder ved magten i mange lande i Latinamerika, og det undersøges i artiklen, på hvilket ideologisk og politisk programgrundlag venstrefløjen regerer, og om der er udsigt til en samling af den splittede venstrefløj.

I denne artikel vil jeg forsøge at analysere den latinamerikanske venstrefløjs udvikling og de forskellige strømninger efter Den Kolde Krigs afslutning. Det er ikke nemt at leve op til dette mål uden at generalisere, idet Latinamerika i sig selv er et stort og komplekst kulturelt, etnisk, socialt og politisk univers. Der er alligevel fælles strukturelle træk, som gør det muligt at identificere en latinamerikansk venstrefløj, der opstod i de sidste årtier i det 19. århundrede næsten synkront med den første industrialiseringsbølge, som medførte fremkomsten af en arbejderklasse, først og fremmest i lande som Argentina, Chile, Brasilien, Mexico, og Uruguay.¹ I disse lande blev der oprettet de første spirer til arbejderpartier, som blev inspireret både af de europæiske anarkistiske og marxistiske diskurser og deres respektive kampforms paradigmer. Siden da fulgte den latinamerikanske venstrefløj meget tæt de forskellige drejninger og tendensdannelser i de europæiske socialistiske bevægelser. Denne udvikling var uundgåelig i en verden, hvor det kapitalistiske system og verdensmarkedet med forskellige intensiteter var ved at blive globalt. Karl Marx og Friedrich Engels skrev i 1848, at “de forskellige områder og nationer kommer ind i et alsidigt samkvem med hinanden, nationerne kommer til at stå i en alsidig afhængighed af hinanden. Og som det går med den materielle produktion, sådan går det også med den åndelige”.² I denne artikel bliver udtrykket og begrebet “globalisering” meget centralt. I det forudgående citat referer Marx og Engels til den verdensomfattende proces, som tog fart med opdagelsesrejserne og koloniseringen af den nye verden i det 16. århundrede og som fortsatte med den europæiske kolonisering af Indien, Afrika og Asien.³ Denne proces blev accelereret med udviklingen af kommunikationsteknologien, hvor internettet spiller en betydningsfuld rolle. Siden 1990’erne blev globalisering et nyt navn for den proces, som Marx og Engels omtalte i 1848. Jeg vil på-

stå, at globaliseringen er et meget komplekst fænomen, som omfatter finansielle, økonomiske, politiske og kulturelle processer.⁴ Disse processer rammer og påvirker alle lande og regioner i hele verden. Den latinamerikanske venstrefløj blev en del af den internationale arbejderbevægelse og erhvervede sig ideologisk-politiske diskurser, programmer og strategier for at opnå et socialistisk samfund. Denne model kom først fra det vestlige Europa og senere fra Sovjetunionen og den såkaldte socialistiske blok.

Et nyt postkoldkrigsscenario tegnede sig for Latinamerika efter mere end et hundrede års direkte og indirekte amerikanske interventioner i de latinamerikanske landes politik.⁵ Under påskud af at forsvare kontinentet mod en eventuel infiltrering af Sovjetunionens kommunisme, støttede USA eksilmilitære og civile grupper, som væltede den demokratisk valgte præsident, Jacobo Arbenz i 1954 i Guatemala.⁶ Arbenz havde iværksat en moderat jordreform, som kom de fattige bønder til gode. Denne jordreform var tilstrækkelig til, at den amerikanske regering opfattede Arbenz som "kommunist."⁷ Efter Arbenz afgang støttede USA indsættelsen af et diktatorisk styre i Guatemala, i lighed med hvad det gjorde med andre diktatorer i Mellemamerika og i Caribien. USA kunne ikke opnå de samme resultater med det cubanske revolutionære regime på trods af flere invasionsforsøg og indførslen af en streng handelsblokade af landet i 1960'erne.⁸ Ud over de nævnte tilfælde kunne man nævne det blodige militærkup i Chile i 1973, som blev den tragiske afslutning på Allendes demokratiske vej mod socialisme. Her støttede USA kupmagerne og efterfølgende Pinochets undertrykkende regime.⁹ Siden slutningen af det 20. århundrede har man i Latinamerika mærket en ny æra i USA's forhold til Latinamerika, idet USA's administration har droppet de mest grove metoder inden for deres interventionspolitik.¹⁰ USA opretholdt imidlertid sin uforsonlige Cubapolitik sammen med en afvisning af de mere radikale udgaver af ven-

stregeringer som for eksempel Chávez's regering i Venezuela.¹¹

Den latinamerikanske venstrefløj var barn af Den Kommunistiske Internationales dogmatiske og kanoniserede marxisme.¹² Den Kommunistiske Internationale, mere kendt som Komintern, blev oprettet i 1919 på det russiske kommunistpartis initiativ som en revolutionær verdensorganisation med det formål at samle arbejder- og kommunistpartierne. I en resolution af 1925 vedtog Den Kommunistiske Internationale at "leninisme" (efter Lenins ideologisk arv) var det 20. århundredes Marxisme.¹³ Marxisme-leninismen blev siden hen en kanoniseret og dogmatisk udgave af den klassiske marxisme.¹⁴ I Latinamerika, ligesom i andre verdensdele, fulgte kommunistpartierne trofast Den Kommunistiske Internationales skiftende taktiske og strategiske retningslinjer, som ikke passede helt til de forskellige nationale, sociale og kulturelle forhold.¹⁵ På denne måde støttede de latinamerikanske kommunister diktatorer i Mellemamerika, fordi de stod sammen med USA og Sovjetunionen i kampen mod Hitler.¹⁶ De altid små kommunistiske partier havde spillet en ubetydelig rolle i Latinamerikas revolutionære processer og i de sejrende revolutioner i Cuba og Nicaragua i 1979.¹⁷ Begge revolutioner var i deres oprindelse folkelige og nationale bevægelser med rødder forankret i den latinamerikanske virkelighed. Militærkuppet i Chile i 1973 og udbredelsen af militærdiktaturer i den sydlige del af Latinamerika satte *punktum finale* for den langvarige sociale og politiske mobiliseringsbølge i Sydamerika i konteksten af Den Kolde Krig.¹⁸ En undtagelse i Latinamerika var den nicaraguanske revolution i 1979 og guerrillabevægelsernes opsving i Mellemamerika og Colombia i 1980'erne, som ikke førte til et revolutionært gennembrud.¹⁹ Den latinamerikanske venstrefløj blev i diktatorlandene, Brasilien, Uruguay, Argentina og Chile næsten udslettet sammen med de sociale og faglige bevægelser.²⁰

De militære regimer i den sydlige del af

Latinamerika formåede i løbet af cirka to årtier at forandre de latinamerikanske samfund og det økonomiske system radikalt i retning af en neoliberal orden.²¹

Sidst i 1990'erne blev et opsving hos venstrefløjen synligt i flere latinamerikanske lande efter cirka to årtier med militærdiktaturer eller valgte demokratisk regeringer, som fulgte en meget streng økonomisk politik baseret på den neoliberale model. Flere politiske analytikere kaldte dette fænomen den latinamerikanske venstredrejning.²² Venstrefløjen har fået regeringsmagten i mange lande siden da, og tendensen har holdt indtil nu. Problemstillingen er hvilken type venstrefløj, det drejer sig om. Venstrefløjen i Latinamerika og på globalt plan er en fælles benævnelse for partier med forskellige ideologiske diskurser, strategier, analyser og visioner om nyt samfund. Hvordan denne forskelligartede venstrefløj reagerede over for dette nye scenarium, som opstod i en globaliseringsproces, og hvilken type venstrefløj, der kæmper videre for et alternativ i forhold til den bestående neoliberale orden, er netop de spørgsmål, som diskuteres i det følgende.

For den mexicanske politologs Jorge Castañeda, findes der to venstrefløje i Latinamerika.²³ For det første den "gode venstrefløj", som er pragmatisk, moderne og "fornuftig". Denne venstrefløj accepterer den nye verdensorden under USA's hegemoni. For den anden findes der en anden venstrefløj, som ifølge Castañeda er populistisk, demagogisk, ikke-moderne og "ond", som bestrider den nye verdensorden og som afviser det neoliberale paradigme og den amerikanske modernitet.²⁴ Den tidligere venezuelanske guerillaleder, Teodoro Petkoff, skelner mellem én demokratisk, moderne og reformistisk venstrefløj, som det chilenske socialistparti og det brasilianske arbejderparti i høj grad repræsenterer og en anden arkaisk og voluntaristisk, som Hugo Chávez i Venezuela er udtryk for.²⁵

Indledningsvis vil jeg hævde, at der findes tre kategorier af venstrefløje i dagens Lati-

amerika: *Den traditionelle, den fornyede og den nationalfolkelige venstrefløj.* I det følgende vil jeg prøve et give et svar på denne problematik ved at analysere de tre forskellige typer venstrefløjspartier og -bevægelser samt deres projekter.

Venstrefløjen fra afslutningen af Den Kolde Krig indtil i dag

Den latinamerikanske venstrefløj blev ligesom det internationale venstre stærkt påvirket af den sovjetiske bloks sammenbrud i 1989-91. Selv om ikke alle venstrefløjsbevægelser havde fulgt det sovjetiske forbillede, og selv om de kommunistiske partiers indflydelse allerede var i forfald lang tid før

Kvindekongressen i Lima for alle kæmpende latinamerikanske kvinder. Julietta Camusano fra Chiles kommunistiske parti indleder kongressen i oktober 1974. Foto: Arbejdersmuseet & ABA.

1989-91, så betød dette brud alligevel, at venstrefløjens ideologiske paradigme, dens identitet og den kritiske samfundsvidenskab gik ind i en dyb og endnu ikke afsluttet diskursiv krise.²⁶ Denne krise hænger ikke mindst sammen med, at globaliseringsprocessens accelerering blev et synligt fænomen i 1990'erne i Latinamerika gennem de såkaldte moderniseringsprocesser, der skabte et nyt politisk, socialt og kulturelt landskab i stort set alle latinamerikanske lande. Det neoliberale paradigme, som blev fremherskende i denne globaliseringsproces, indebærer, at der blev gennemført omfattende strukturreformer og privatiseringer, og at statens økonomiske og sociale rolle blev reduceret drastisk.²⁷

Den globaliserede kapitalisme skabte nye antagonismer mellem centrum og periferi og nye konflikter inden for landene i Den Tredje Verden.²⁸ På lokalt og globalt plan opstod der nye politiske, sociale og etniske aktører, ikke mindst bevægelserne hos de oprindelige folkeslag, der var baseret på etnicitet og som umiddelbart ikke kunne repræsenteres via det traditionelle partipolitiske system, herunder venstrefløjens partier og organisationer.²⁹ Den latinamerikanske venstrefløj i dens forskellige tendenser var nødt til at tage stilling til den nye verdensorden under USA's hegemoni og til det neoliberale paradigme, som udgjorde en model, der medførte en total omstrukturering af systemet på basis af markedet som determi-

nant for økonomi, politik og kultur. De forskellige venstrefløjes holdninger (positionering) til disse fænomener udgør grundlaget for deres forskellighed. På baggrund af denne globale kontekst og Latinamerikas historiske og ideologiske kontekst kan jeg skelne mellem *en traditionel, en fornyet og en nationalfolkelig venstrefløj*.³⁰

Den traditionelle venstrefløj

Som traditionel venstrefløj forstås en venstrefløj, der stadigvæk reproducerer en ideologisk diskurs, som finder sine referencerammer i den russiske revolution i 1917 og i den *Kommunistiske Internationales* kanoniserede marxisme-leninisme.³¹ I Latinamerika dækker denne kategori over de gamle kommunistiske partier, Cubas et-partistat, Colombias guerillabevægelser, de maoistiske organisationer, som for eksempel *Den Lyssende Sti* i Peru, samt de trotskistiske grupperinger.³² De afindustrialiseringsprocesser, som blev gennemført af militærdiktaturer, især i Chile og Argentina, hvor man afviklede den nationale substitutionsindustri, har medført en betydelig reduktion af industriarbejderklassen, som ifølge de marxistiske partiers teoretiske grundlag udgør revolutionens historiske subjekt.³³ I de nye markedsorienterede økonomier er der opstået nye kategorier af arbejdere både i byerne og ude på landet, samtidig med at den ekstreme fattigdom har mangfoldiggjort lumpenproletariatet, det vil sige de allerfattigste, der ikke har den traditionelle industriarbejderklassens sammenhængskraft.³⁴ De latinamerikanske lande er som nævnt også blev præget af etniske konflikter, herunder konflikter i forhold til indianerne, der kæmper for at forsvare deres kultur og deres levevis, som er truet af de accelererende moderniseringsprocesser. De nye folkelige og etniske aktører lader sig ikke styre af de traditionelle politiske partier, og de har dannet deres egne bevægelser.³⁵ Den traditionelle venstrefløj overlever i små enklaver i samfundet, men dens diskurs, slagord og politiske sprog

kan ikke mere samle de brede lag i befolkningen samt de sociale og etniske grupper. Generelt er dens faglige og politiske repræsentation meget begrænset. Den traditionelle venstrefløj, det vil sige de kommunistiske partier og andre marxistiske segmenter er meget svage eller ikke-repræsenteret i de latinamerikanske parlamentariske organer. Indtil 1973 var Chiles Kommunistiske parti det største og mest indflydelsesrige kommunistiske parti i Latinamerika. Efter 36 år uden repræsentation, fik partiet 3 repræsentanter i Deputeretkammeret ved præsidentvalget og parlamentsvalget i 2010.³⁶ Ikke desto mindre bevarer partiet en vis styrke i arbejder – og studenterbevægelsen.

Den fornyede venstrefløj

I gruppen af *den fornyede venstrefløj* inkluderes partierne og bevægelserne med rødder i den revolutionære marxisme, som efter afslutningen af Den Kolde Krig har gennemgået en dybtgående fornyelsesproces med hensyn til den ideologiske diskurs. Disse partier har endvidere i deres principerklæring antaget de liberale værdier og taget afstand fra enhver form for diktatur og brug af voldelige midler for at erobre magten.³⁷ Med forskellige grader af kritiske overvejelser har de i deres *fornyelsesproces* taget imod den neoliberale orden sammen med globaliseringsprocessens udfordringer.

Det drejer sig om partier, som har fået regeringsmagten alene eller i alliance med andre. Som eksempel kan nævnes *Partido Socialista de Chile* (Det Socialistiske Parti) i Chile, som er med i *La Concertación por la Democracia* (Den Demokratiske Sammenlutning), der regerede Chile fra Pinochets afgang i 1990 indtil 2010, og *El Partido de los Trabajadores* (Det Brasilianske Arbejderparti) som siden 2001 har siddet ved magten i Brasilien. I Chiles tilfælde blev der, med Socialistpartiet og De Kristelige Demokrater ved magten, iværksat en fredelig overgang fra diktaturet til et begrænset demokrati, som holdt sig inden for rammerne

af Pinochets grundlov af 1980, og disse partier videreførte den neoliberale økonomiske politik fra Pinochet.³⁸ Denne politik har på den ene side muliggjort en høj makroøkonomisk vækst i Chile, ca. 7 % vækst.³⁹ På den anden side har den øget de allerede eksisterende sociale uligheder og den ekstreme fattigdom. Ifølge officielle kilder lever i Chile 15,1 % af befolkningen i fattigdom og 3,7 % i ekstrem fattigdom.⁴⁰ Socialistpartiet har øjensynligt droppet den kamp for et socialt retfærdigt samfund, som Salvador Allende døde for, og den neoliberale ideologi er paradoksalt nok blevet den hegemoniske diskurs under Socialistpartiets ledelse.⁴¹

I Brasilien har Lula da Silva, landets første præsident fra *Partido de los Trabajadores* (PT) (Arbejderpartiet) formået at effektivisere og modernisere økonomien inden for den neoliberale model.⁴² Men Lula glemte sine løfter om at gennemføre en jordreform og andre strukturelle forandringer i et land, hvor der – ligesom i Chile – er meget store indkomstforskelle mellem rige og fattige.⁴³ Lulas Arbejderparti har lidt den samme skæbne som det chilenske Socialistparti. Den militante marxistiske revolutionære diskurs og dets stærke antiimperialistiske position er blevet til neoliberal politik og til en accept af globaliseringen under USA' hegemoni.⁴⁴ I denne gruppe kan man også tilføje *el Frente Amplio* (Den Brede Front), som har regeret Uruguay siden 2004.⁴⁵ Denne politiske sammenslutning omfatter blandt andet socialist- og kommunistpartiet, *Nuevo Espacio*, (Det Nyt Rum) og *Alianza Progresista* (Den Fremskridtsvenlige Alliance). Fronten kan defineres som en centrum-venstrekoalition, ligesom den chilenske *Concertación por la Democracia* (Sammenslutningen for Demokratiet). *El Frente Amplio* har regeret Uruguay siden 2006. Republikkens nuværende præsident er José Mujica, som blev valgt i 2009. Mujica er tidligere medlem af byguerillabevægelsen, *Movimiento Nacional de Liberación Tupamaros*. (Den Nationale Befrielsesbevægelse Tupamaros).

Den nationalfolkelige venstrefløj

De nationale folkelige bevægelser udgør et tilbagevendende fænomen i Latinamerikas historie i det 20. århundrede, og disse bevægelser har affødt revolutionære og særdeles betydelige sociale bevægelser. Hermed mener jeg især den såkaldte *klassiske populisme*, der først og fremmest omfatter *peronismen* i Argentina og *varguismen* i Brasilien i 1950'erne, men også den cubanske og den nicaraguanske revolution viser nationalfolkelige rødder i deres oprindelige ideologiske diskurs.⁴⁶ Disse bevægelser er nationale i den forstand, at de kæmpede for at dekonstruere grundlaget for den oligarkiske nationalstat med udgangspunkt i de interesser, som folket – *el pueblo* – har, samt for konstruktionen af en ny stat.⁴⁷ Nationalstaterne i Latinamerika blev dannet i perioden fra cirka 1830 til 1880 efter løsrivelsen fra den spanske kolonimagt.⁴⁸ Oligarkiet, det vil sige efterkommerne af de spanske erobrere, som var storgodsejere og købmænd samt den intellektuelle elite, gjorde staten til et magtsystem, hvor flertallet, der bestod af indianere, mestitser, sorte og fattige, blev lukket ude fra magt, kultur og rigdom.⁴⁹ De nationale folkelige bevægelser, som fik regeringsmagten i Argentina, Brasilien og Mexico i 1940'erne og 1950'erne gennemførte et radikalt program for en reform af velfærden og satte desuden gang i en industrialiseringsproces. Disse nationale folkelige bevægelser blev kaldt *populister af både venstre og højrefløjen* i Latinamerika. Termen *populisme* har således en tydelig negativ klang både i Europa og Latinamerika, idet den er blevet opfattet næsten som et synonym for demagogi og overbudspolitik.⁵⁰ I denne artikel anvendes derfor udtrykket "nationale folkelige bevægelser" efter et forslag fra den argentinske politolog, Gino Germani.⁵¹

I denne forbindelse kan man pege på, at disse bevægelser udløste en revolutionær dynamik gennem deres diskurs, idet de konstituerer folket som politiske handlende subjekter i kampen for at rekonstruere nati-

onalstaten og skabe en ny social orden til gavn for folket. I henhold til diskursteoretikeren og politologen Ernesto Laclau skal begrebet *populisme* forstås således, at folket bliver en central kategori i den politiske videnskab og et centralt subjekt i den demokratiske kamp i det politiske felt.⁵² *Populisme* er folkets opståen som politisk og som historisk subjekt, hvor det sociale felt er blevet spaltet i et antagonistisk forhold mellem folket og den anti-folkelige blok. Denne dikotomisering af samfundet finder sted i konteksten af en dyb politisk krise, hvor det bestående partisystem ikke kan kanalisere de forskellige heterogene folkelige krav, det vil sige, at en repræsentationskrise er til stede.⁵³ Dette scenarium var til stede i Argentina før den karismatiske leder, Juan Domingo Perón, vandt præsidentvalget i 1946 med 55 procent af stemmerne, hvor han blev bakket op af en antioligarkisk social blok imod den forenede højrefløj med støtte fra kommunistpartiet.⁵⁴ Et lignende politisk krisefænomen blev synligt i Venezuela i 1998, hvor Hugo Chávez fra *Movimiento Nueva República* (Den Nye Republikbevægelse) blev valgt til landets præsident. Efter valget af Chávez som Venezuelas præsident, fulgte Evo Morales og Rafael Correa, som blev valgt til præsidenter i henholdsvis Bolivia og Ecuador i 2006. Begge blev bakket op af en national folkelig bevægelse, hvor de indianske folk var stærkt repræsenteret. Ud over de tre nævnte partier/bevægelser kan i denne kategori inkluderes: *Partido Justicialista* (RetfærdighedsPartiet) i Argentina, *Partido Nacionalista Peruano* (Nationalistisk Parti) i Perú, og *Alianza por el Cambio* (Alliance for Forandring) i Paraguay.

I Argentina har el *Partido Justicialista* haft regeringsmagten siden 1989. Partiet har en historisk forankring i arbejderbevægelsen i et land, hvor den marxistiske venstrefløj ikke har spillet nogen betydelig rolle siden dens alliance med højrefløjen i *Frente Democrático* (Den demokratiske Front) ved præsidentvalget i 1946 mod Pe-

róns *Frente Nacional*.⁵⁵ Den peronistiske bevægelse rummer forskellige ideologiske tendenser fra venstre til højre og en nationalpopulisme, som appellerer til forskellige sociale og interessegrupper.⁵⁶ Argentinas nuværende præsident, Cristina Fernández de Kirchner, blev genvalgt med cirka 54 % af stemmerne i oktober 2011.⁵⁷ I Paraguay formåede den tidligere katolske biskop, Fernando Lungo, at besejre de traditionelle højrefløjspartier i præsidentvalget i 2008. Lungo er leder af koalitionen, *Alianza Patriótica por el Cambio* (Den Patriotiske Alliance for Forandring), som blandt andet omfatter små venstreorienterede partier, kristelige demokrater og venstreliberale.⁵⁸ Hans regering er udtryk for en tydelig centrumvenstre-politik, der er markedsorienteret, men som alligevel har et socialpolitisk hensyn, der er en vigtig komponent i koalitionsens program. Peru har også fået en nationalfolkelig præsident med Ollanta Humala ved valget i 2011. Humala er leder af *Partido Nacionalista Peruano* (Det Peruaniske Nationalistiske Parti), som tidligere lå tæt på Hugo Chavez's politiske og ideologiske holdninger.⁵⁹ Under valgkampen fik Humala en uventet støtte af forfatteren, Mario Vargas Llosa, der har fået Nobelprisen i litteratur, og som er tidligere præsidentkandidat for den mest liberale højrefløj i Peru. Støtten påvirkede Ollanta Humalas position så meget, at han var nødt til love en centrumvenstre-politik, fuld respekt for de demokratiske spilleregler og bevarelsen af landets markedsøkonomi, som har skabt vækst i Peru under den tidligere præsident, Alan García. Indtil nu har Humala opfyldt sine valglofter ved at vise en midtsøgende politik, og derfor nyder han en bred social og politisk støtte.⁶⁰

De tre nævnte partier/bevægelser, som hører til den nationale folkelige venstrefløj i en mere moderat udgave, har nogle fælles træk, som adskiller dem fra den radikale nationale folkelige venstrefløj. For det første fører de en mere kompromissøgende politik. For det andet accepterer de markedsøkon-

Banner fra Komiteen Salvador Allende forrest i demonstration foran den chilenske ambassade, 1985.
Foto: Arbejdermuseet & ABA

miens betingelser og globaliseringen. For det tredje har de en meget bred social støtte, som inkluderer middelklassen. Det kan bemærkes, at disse regeringer har et venligt forhold til den mest radikale fløj i den nationale folkelige venstrefløj, som er repræsenteret af Venezuelas præsident, Hugo Chávez, samt til den cubanske regering.

En anden situation kan registreres i Venezuela, Ecuador og Bolivia. Inden det nationalfolkelige brud fandt sted i de tre lande, blev der gennemført radikale neoliberale reformer, som blandt andet førte til privatisering af offentlige virksomheder og drastiske nedskæringer af statsudgifterne, hvilket medførte en stærk reduktion af den sociale service.⁶¹ Civilsamfundet gjorde oprør mod denne tilstand.⁶² De forskellige forsøg fra den traditionelle elite på at dæmpe de folkelige protester mislykkedes, og det politiske

og sociale felt blev fyldt med en ny diskurs og med karismatiske ledere, som formulerede de folkelige krav i et fælles projekt. Dette projekt forvandlede de forskellige segmenter af folket til en kollektiv aktør: *el pueblo*, folket. En ny radikal nationalfolkelig venstrefløj blev født med Hugo Chávez, Evo Morales og Rafael Correa, og denne nye venstrefløj sidder nu ved magten i Venezuela, Bolivia og Ecuador. Den spanske avis *El Mundo* kaldte disse lande for "en blok af revolutionære lande".⁶³ Jeg mener ikke, at de nævnte lande er på vej til en revolution i den klassiske marxistiske forstand, men det kan ikke benægtes, at de nationale folkelige bevægelser ved magten kan betyde et brud med dominansen af det to hundrede år gamle oligarki. Både Chávez, Morales og Correa har fået mere end 50 % af stemmerne ved præsidentvalgene i deres respektive

lande. Deres styrke ligger især i, at det lykkes dem at konstruere folket som et historisk subjekt. De tre nævnte folkelige regeringer afviser med bestemthed det neolibérale paradigmes anvisninger. De står derimod for en mere dynamisk rolle til staten med hensyn til økonomi og implementering af social- og uddannelsespolitik til gavn for de fattige. Ydermere står de for opbygningen af en ny statsform, som skulle muliggøre indførelsen af et radikalt demokrati med en mere direkte folkedeltagelse, f.eks. i Bolivia.⁶⁴ Disse regeringer stiller krav til USA om at respektere det nationale suverænitetsprincip, som længe er blevet krænket af den amerikanske administration.

De nationale folkelige bevægelser i Latinamerika kræver respekt for de indianske (oprindelige folk), som udgør befolkningsflertallet i lande som Bolivia, Ecuador og Guatemala, samt respekt for deres ret til at leve med deres egne kultur og sprog samt den nye verdensorden, hvor globaliseringsprocesserne tenderer til standardisering og homogenisering. Indianerne, som i Bolivia udgør kernen af den nationale folkelige bevægelse, vil ikke byde moderniteten og moderniseringsprocesserne velkommen, hvis disse processer vil medføre en direkte overførelse af de vestlige paradigmer.⁶⁵ Indianernes undertrykkelse har dybe historiske rødder i Latinamerika. Under den spanske koloniseringsproces i perioden fra 1492 til ca. 1824, blev indianerne udsat for fysisk, kulturel og sproglig undertrykkelse og blev udbyttede under slavelignende arbejdsforhold. Uafhængigheden fra Spanien tidligt i det 19. århundrede og processen i forbindelse med konstruktionen af nationalstaterne forværrede på paradoksvis disse folks situation med undertrykkelse og udnyttelse. Indianerne blev som folkeslag udsat for både en tvangskulturaliseringsproces fra nationalstatens side og for en indre kolonisering, hvis mål var at ekspropriere deres traditionelle fælles jord og integrere deres territorium i nationalstaten.⁶⁶ I denne proces, som fandt sted i næsten alle latinamerikan-

ske lande, spillede militæret en fremtrædende rolle. Indianerne blev efterladt i marginaliserede områder, hvor de kæmpede videre for at få deres fælles jord tilbage og for at forsvare deres kulturelle identitet. Siden slutningen af 1970'erne har de indianske folkeslag lige fra Mexico til Patagonien igennem deres protestbevægelser efterhånden rekonstrueret deres kollektive identitet. Disse indianske befolkningsgrupper er blevet påvirket af en ideologisk diskurs, som kritiserer nationalstaten og som forkaster den vestlig civilisation, moderniteten og globaliseringen, især i de lande der tidligere udgjorde Inkariget, dvs. Bolivia, Peru og Ecuador.⁶⁷ Indianerne vil ikke længere kaldes *indios*, betegnelsen som de fik fra de spanske erobrere, men i stedet vil de kaldes *pueblos originarios*, den oprindelige befolkning. Desværre har dette nye navn ikke vakt genklang i daglig tale eller hos forskerkredse. De nye nationalfolkelige bevægelser har formået at artikulere indianernes historiske krav til nationalstaterne i deres program og projekt. Jeg kan i denne forbindelse nævne nationale folkelige bevægelser som: *Movimiento Bolivariano* i Venezuela, *MAS* (Bevægelse hen imod Socialisme) i Bolivia, og Ecuadors bevægelser: *Nuevo País* (Nyt Land), *Poder Ciudadano* (Borgermagt) og den Indianske bevægelse *PaChakuti* i Ecuador.

I modsætning til det traditionelle venstre har den nationale folkelige venstrefløj ingen revolutionsteori eller nøje beskrivelse af det forestillede ideelle samfund. Til gengæld har den ideologiske diskurs, der rummer etnisk-nationalistiske og radikale demokratiske komponenter, nogle elementer som er med til at give diskursen en identitet. Den nationale folkelige diskurs, som er artikulert som en radikal venstreorienteret diskurs, har en stærk appel i de lande, hvor indianerne, mestitserne, de sorte eller de farvede har levet under social, politisk og etnisk undertrykkelse lige fra kolonitiden og til i dag. Denne venstrefløj bruger som mobiliserende motiver skikkelser og helte fra uafhæn-

gighedskampen mod Spanien i det 19. århundrede, som for eksempel Simón Bolívar i Venezuela og i Bolivia, *Tupac Amaru* og *Tupac Catari*, to indianske ledere som gjorde oprør mod spanierne i 1700-tallet.

Den nye nationale folkelige venstrefløj er dybt forankret i de respektive landes historie både før koloniseringsprocessen og efter uafhængigheden fra Spanien, hvor *kreolerne*, det vil sige efterkommerne af de spanske erobrere, byggede den nationale oligarkiske stat, som befæstede undertrykkelsen af indianerne og mestitserne, de to grupper der altid har udgjort flertallet i Latinamerika samt det sociale grundlag for den nationale folkelige venstrefløj.

Hvis man definerer revolution i den klassiske forstand ud fra den franske eller den russiske revolution eller ud fra Kominterns forestillinger i 1920'ere, så er revolutionernes tid forbi. Men oprøret nedefra lever og har det godt i globaliseringstiden i Latinamerika. De nye nationale folkelige bevægelser i Venezuela, Ecuador og Bolivia har formået at organisere, både politisk og ideologisk, de mest undertrykte og fattige befolkningslag, som omfatter de indianske folk, mestitserne og de farvede. Disse bevægelser har gjort folket til historiske aktører, som er kommet ind i det politiske scenarium for at blive. Deres projekter støder mod den bestående neoliberale orden i Latinamerika og går imod globaliseringen. Idet denne globaliseringsform har øget det allerede eksisterende asymmetriske forhold mellem de fattige og de rige i Latinamerika. Den negative dimension hos disse bevægelser findes i deres karismatiske ledes tendens til at udvikle autoritære styreform. ⁶⁸ Denne tendens hænger sammen med den traditionelle politiske kultur, som de klassiske nationale folkelige gav udtryk for under Peróns styre i Argentina i perioden fra 1946 til 1955, og med Getulio Vargas i Brasilien i perioderne 1930-1945 og 1950-1954. Dette fænomen viser sig tydeligt i Hugo Chávez' mislykkede forsøg på at ændre Venezuelas grundlov med henblik på at give ham muligheder for

evigt genvalg som præsident. Hans forslag om en grundlovsændring blev nedstemt den 2. december 2007 af et flertal på cirka 50,3 % af vælgerne.

Det traditionelle marxistiske venstre har ingen betydelig politisk indflydelse i dagens Latinamerika, med udtagelse af Cuba. Den Fornyeede Venstrefløj, herunder Chiles Socialistiske Parti har sammen med Kristendemokraterne og nogle mindre centrumspartier haft magten siden 1990 og frem til 2010, og det Brasilianske Arbejderparti siden 2002. Både Chiles Socialistparti og det Brasilianske Arbejderparti har forladt utopien til fordel for en demokratisk socialisme, og de valgte at forvalte det neoliberale system. Derfor er denne venstrefløj accepteret i brede kredse i den vestlige verdens politiske elite, for eksempel i USA og EU som en moderne pragmatiske venstrefløj i modsætning til det nationale folkelige venstre, som repræsenteres af Hugo Chávez, Evo Morales og Rafael Correa. Den nationale venstrefløj er således et udtryk for det latinamerikanske folks ikke-afsluttede oprør.

Perspektivering

I det følgende vil jeg beskrive nogle udviklingsperspektiver for den latinamerikanske venstrefløj på baggrund af de forudgående afsnit og den seneste tids udvikling. Indtil videre kan man fastholde, at der ikke er udsigt til, at venstrefløjen er kommet ud af den dybtgående krise, som for alvor ramte den efter Den Kolde Krigs afslutning. Splitelsen i tre kategorier vil efter min vurdering fortsætte. I denne forbindelse er dannelsen af en fælles front, som det skete i Chile med *Unidad Popular*, (Folkeenhed) noget, der tilhører fortiden.

Den traditionelle venstrefløj, det vil sige den marxistisk-leninistiske, vil opretholde sin marginaliserede position i forhold til de parlamentariske institutioner, men konjunkturelt vil deres medlemmer spille en aktivistisk rolle i de forskellige sociale bevægelser, som gør oprør imod den neoliberale

Chilenske minearbejdere demonstrerer for højere løn, 1960. Foto: Arbejdermuseet & ABA

rale orden. Denne fløj har stadigvæk politisk indflydelse på for eksempel bondebevægelsen i Brasilien, på de faglige organisationer og studenterbevægelserne i Chile. Undtagelsesvis har Chiles Kommunistiske Parti fået 3 pladser i Parlamentet, depute-

retkammeret, ved valget i 2009, efter at partiet i 37 år har været uden for parlamentet. Den cubanske partistats ledelse, som selvfølgelig er en del af den latinamerikanske traditionelle venstrefløj, er stadigvæk en kustode for den marxistisk-leninistiske dis-

kurs, og en samfundsmodel, som bygger på partiets diktatur. Der er ikke sket nogen betydelig forandring, siden Raul Castro overtog magten i partiet efter Fidel Castros afgang i 2008, og det er usandsynligt, at styret åbner vej mod en overgangsproces hen

imod demokratiet. Derimod mener jeg, at den cubanske ledelse vil finde inspiration i Kinas model, hvor markedsøkonomien breder sig i systemet og sameksisterer med partiets diktatur, som undertrykker ethvert forsøg på en demokratisering fra bunden af.

Grunden til den traditionelle venstrefløjs marginalisering fra magten og manglen på udviklingsperspektiv skal findes i venstrefløjens egne historieforsætninger. Venstrefløjen blev født næsten samtidigt med arbejderbevægelsen, og dens indflydelse voksede med industrialiseringsprocessen, især i den sydlige del af Latinamerika fra cirka 1900 og frem til 1970'erne. Siden 1973, hvor både arbejderpartierne og arbejderbevægelsesorganisationerne blev ulovliggjort og forfulgt som alle andre sociale bevægelser på grund af militærstatskuppene, der omdannede de borgerlige stater til militærstater frem til 1990, blev den traditionelle arbejderklasse betydeligt svækket. I denne kontekst igangsatte diktaturerne i Chile, Argentina og Uruguay de såkaldte strukturelle reformer, som omdannede landenes økonomi fra et kapitalistisk system med statsinterventionisme til en dereguleret markedsøkonomi, hvor den industrielle sektor blev meget reduceret i forhold til råvareeksporten (den primære sektor) og servicesektoren. I dagens Chile er det for eksempel i de offentligt ansattes fagforeninger, at den traditionelle venstrefløj står stærkt, for eksempel hos lærerne. I den private sektor derimod, hvor man bliver ansat på tidsbegrænsede kontrakter for en kortere periode, er folk bange for at være medlem af en fagforening, da det er ilde set hos arbejdsgiverne. Alt i alt er fagforeningssystemet blev meget svækket, og samtidigt er samfundet blevet mere komplekst og andre sociale grupper end de traditionelle arbejderklasser er dukket op i det sociale scenarium. Slutligt kan man sige, at venstrefløjens socialistiske revolutionsdiskurs ikke appellerer til de generationer, som blev født efter den kolde krigs slutning. De lever i en anden verden end deres forfædre, og de nye generatio-

ner kæmper for en bedre verden med hensyn til uddannelse, natur og miljø, demokratiske rettigheder, udvikling af sociale og virtuelle netværker, retten til være anderledes, multikulturalisme, etc., etc.

Den fornyede venstrefløj holder fast i dens tilslutning til den neoliberale ordens ideologi, og der er ikke udsigt til, at disse partier, som hører til denne gruppe, er på vej til en venstredrejning. I Chile tabte *La Concertación* (Den Demokratiske Sammenlutning) præsident- og parlamentsvalget i 2010 til den højrefløjsorienterede *Coalición por el Cambio* (Koalitionen for ændring), som sejrede med sin præsidentkandidat, den rige erhvervsmand, Sebastián Piñera. Vælgerne kunne ikke se nogen synlig og grundlæggende forskel mellem kandidaten fra centrumvenstre, Eduardo Frei og Sebastián Piñera. Nederlaget ramte Socialistpartiet hårdt, der sammen med Kristendemokraterne udgør akserne i *La Concertación*. I begge partier findes der fløje, som drøfter, hvordan man kan genstifte *La Concertación* med henblik på at opnå magten igen ved præsidentvalget, som holdes i 2014. Piñeras regering har i løbet af kort tid mistet tilliden blandt et bredt spektrum af vælgerne, især hos de unge. Højre-regeringen er ude af stand til at håndtere den sociale protest og til at komme i dialog med de forskellige sociale aktører, det vil sige de studerende, arbejderne og landets udkantsregioner, som føler sig forsømt af centralregeringen.

Derudover eksisterer der den voksende konflikt med Mapuche-indianerne, som blandt andet har rejst krav om respekt for deres etnicitet og kultur samt ret til at bestemme over deres historiske habitat. De studerende har rejst krav om gratis universitetsuddannelse, idet universiteterne i Chile er universiteter, der drives som en erhvervsvirksomhed. De studerende og studenternes protestbevægelse startede deres protester under *la Concertacións*-regeringerne i perioden fra 1990 til 2009. Der blev ikke lyttet hverken hos Kristendemokraterne eller Socialistregeringerne. Desværre sker det sam-

me i dag for Præsident Piñera, som besvarer de studerendes fredelige demonstrationer med vold. De studerende er blevet meget skeptiske over for den politiske elites vilje til at lytte, til at komme i dialog med de studerende og til at imødekomme deres mere centrale krav. Den mistillid til politikerne som helhed breder sig fra de unge til brede sociale grupper, som føler, at deres kampkrav ikke bliver hørt. Der er spirer i Chile til en politisk repræsentations-krise, som kan være konjunktuel, hvilket betyder, at det politiske partisystem ikke på parlamentarisk vis kan håndtere de fredelige protester fra borgerne. Den traditionelle autoritære politiske kultur fra diktaturets tid har fået en renæssance. Der er ikke tegn på, at Chile er på vej til en politisk krise, som kunne føre til et populistisk brud, ligesom der har været i Venezuela og andre lande i Sydamerika. Derimod kan man i Chile finde meget stabile politiske institutioner og et partisystem, som dog fik et alvorligt knæk med kuppet i 1973. Derudover er der ikke populistiske traditioner i Chiles politiske kultur, som tilfældet er i for eksempel Ecuador, Argentina, Peru og Bolivia. Det er faktisk utænkeligt, at der i Chile kunne fremkomme en karismatisk leder som Hugo Chávez, fordi Chile har en anden politisk kultur. Det er meget sandsynligt, at Chile vender tilbage til en regering underledelse af *la Concertación* ved præsidentvalget i 2014. Det vil betyde, at vælgerne kan vælge en samlingsregering, *Concertación por la Democracia* (Sammenslutning for Demokratiet), som sandsynligvis vil blive "bedre" end Lavín og højrefløjskoalition til at forvalte den neoliberale orden, som er en fælles ramme for både højre og venstre i Chile, herunder Socialistpartiet med et mere socialt hensyn. Den fornyede venstrefløj, Socialistpartiet og andre mindre centrum-venstreparter har desværre ingen projekter til en alternativ politik eller til en alternativ model til neoliberalismen.

I Brasilien bevarede Arbejderpartiet regeringsmagten ved valget i 2011, hvor Dina

Rousseff blev valgt som præsident, hvilket betød, at hun efterfulgte den karismatiske leder, Lula da Silva. Der bliver måske ikke nogen stor afvigelse fra Lula's centrum-venstrepolitik, men det begyndte at vise sig, at Dina Rousseff, der under diktaturet var medlem af en guerillaorganisation, orienterede sig mere til venstre end Lula i sagen om kampen mod korrupsion, som blomstrede op under Lulas regering. Den nye præsident tilførte desuden staten en stærkere rolle i reguleringen af markedsøkonomien. Dina Rousseff har ligesom Lula et godt forhold til Hugo Chávez og andre regeringsledere fra den folkelig-nationale venstrefløj.

Efter min vurdering vil den nationale folkelige venstrefløjsbevægelse beholde sin position som den eneste eksisterende reelle venstrefløj i Latinamerika. Den har en stor opbakning blandt den mest undertrykte sociale og etniske del af befolkningen, som udgør flertallet i lande som Nicaragua, Venezuela, Ecuador, Peru, Bolivia og Argentina. Jeg vil her bemærke, at de nationale folkelige regeringer sætter større eller mindre grænser for udøvelsen af de almindelige demokratiske rettigheder. Det er ikke uproblematisk at være i opposition i disse lande, da både venstre og højre side af det politiske system udøver censur, hvilket gør det vanskeligt at udøve kritisk journalistisk. Derudover er der tendens til, at magten bliver personificeret i en karismatisk leder, sammen med en centralisering og et misbrug af det statslige TV og andre medier i favør af landets magthavere.

Man kan spørge sig selv, hvorfor der i de ovennævnte lande findes en så stærk national folkelig venstrefløj, som i dag står for at være den eneste venstrefløj. Den nationale venstrefløj har overtaget det traditionelle venstres kamp for et bedre samfund. Samtidigt udfordrer den folkelige nationale venstrefløj den kapitalistiske globalisering, som i Latinamerika medfører en udvidelse af grøften mellem rige og fattige på grund af implementeringen af den neoliberalistiske økonomiske model, som forhindrer staten i

at regulere markedet og at stoppe finanssektorens og bankernes kroniske grådighed.

Det er svært at give et entydigt svar på spørgsmålet, som jeg har stillet, men jeg vil forsøge at indkredse den historiske matrice, hvor den nationale folkelige venstrefløj har sine rødder. Den historiske matrice er netop perioden efter uafhængigheden fra Spanien i cirka 1824, hvor flere lande blev ramt af langvarig borgerkrig. I nogle lande var det meget svært at opnå konsensus mellem de forskellige fraktioner af oligarkiet med henblik på at danne en nationalstat og et bæredygtigt økonomisk system som for eksempel Nicaragua, Venezuela, Bolivia, etc. etc. Den nationale stat blev aldrig stærk, og forudsætningerne for civile regeringer var ikke til stede i disse lande. Derfor var det militærdiktaturet eller de autoritære regimer, som blev den dominerende styreform. Siden 1930'erne har disse lande oplevet militærregimer, skindemokratiske styre og folkeoprør, som var ledet af nationale folkelige revolutionære bevægelser, der fik regeringsmagten, men som efter en kort periode med moderate reformprocesser gav op over for presset fra deres eget oligarki eller fra den amerikanske regering.

Konklusion

Den latinamerikanske venstrefløj har altid været en del af den internationale venstrefløj og er som sådan blev påvirket ude fra.

Den internationale venstrefløj er blevet konfronteret med nye politiske, økonomiske, og kulturelle fænomener i konteksten af globaliseringsprocesserne. Der er blevet skabt en ny verdensorden, hvis hegemoniske centrum ligger i USA og hos dets vestlige allierede i NATO og EU. Der er blevet skabt en neoliberal orden som en ny fortælling, der afviser enhver anden alternativ økonomisk, social og kulturel politik. De europæiske socialdemokratiske partier, som længe opgav kampen for socialismen eller for et nyt alternativ, er gradvist ved at acceptere den nye verdensorden, og i de lande,

hvor det lykkedes dem at få regeringsmagten, har de helt eller delvist droppet deres reformpolitik og har tilegnet sig den neolibérale model. I Europa, i lighed med i Latinamerika, udgør den marxistiske venstrefløj i sine forskellige tendenser ikke en trussel for den bestående orden, og deres parlamentariske fundament er alle steder meget begrænset.

Dog findes der dog alligevel en stor forskel mellem de europæiske og de latinamerikanske nationalfolkelige bevægelser og partier. I Europa er disse bevægelser udtryk for en radikal højre-nationalisme og racisme. Disse partier konstruerer folket, *el pueblo*, ud fra en etnisk og nationalistisk position. I Latinamerika derimod er disse bevægelser både radikale og venstreorienterede, hvor folket, *el "Pueblo"*, er de mest undertrykte, *los de abajo*.

Krisen på venstrefløjen i både Latinamerika og Europa er langvarig. Krisen stikker dybt i venstrefløjens ideologisk-teoretiske grundlag. Der findes ikke nye visioner og nye paradigmer til at afløse de gamle og heller ikke nogen nye teorier, hvormed man kan fortolke den postmoderne verden og de nye globaliseringsprocessers udfordringer.

Noter

1. Alba Victor, *Historia del movimiento obrero en América Latina*, Mexico, 1964, sider 25-40.
2. Karl Marx /Friedrich Engels., *Det Kommunistiske Manifest*: <http://www.marxists.org/dansk/marx/48-manif/manif1.htm>
- 3.i Se: David Renton, *Marx on Globalization*, London, 2002.
4. Se: David Held og Anthony McGrew, *The Great Globalization Debate. An Introduction*, D.Held og A. MacGrew, *The Global Transformations*, USA, 2000, s. 1-48.
5. Se: Alonzo Aguilar: *Pan Americanism from Monroe to the Present*, New York, 1968, s.43-184; Cole Blasier, *The Hovering Giant. U.S. Responses to Revolutionary Change in Latina America 1910-1985*, Pittsburgh, 1985.
6. Richard H.Immerman, *The CIA in Guatemala. The Foreign Policy of Intervention*, Texas, Austin, 1982, s.101-186
7. Ronald M.Schneider og Arthue Whitaker, *Communism in Guatemala, 1944-1954*, New York, 1959, s. 14-99.
8. Hugh Tomas, *The Cuban Revolution*, New York/London, 1977, s.577-641.
9. Poul Jensen, *The Garotte. The United States and Chile, 1970.1973*, Bind I-II, Aarhus, 1988.
10. Russel Crandall, *The United States and Latina America after Cold War*, London, 2008, s. 74-120.
11. Jessica F.Gibbs, *US Policy toward Cuba: Since the Cold War*, Abingdon, Oxon, USA, 2011, s. 55-135; Richard Lapper, *US Policy toward Hugo Chávez' Venezuela*, Council for Foreign Relation Relations, CSR nr.20, November 2006, New York, 146 sider.
12. Hodges, D.D., *The Latin American Revolution. Politics and Strategi from Apr Marxism to Guevarism*, New York, 1974, s.18.
13. "The Theses of the Bolshevization of Communist Parties adopted at Fifth ECCI Plenum: at Fifth ECCI Plenum": Jane Degras, *The Communist International, 1919-1943*, bind I. London, 1971, s.188-200.
14. Fernando Claudin, *The Communist Movement from Comintern to Cominform*, London, s.46-62.
15. Rollie E. Poppino, *International Communism in Latin America. A History of the Movement*, Glencoe, USA, 1964, s. 15-16.
16. Mires, Fernando, *La Revolución no es una isla*, Caracas, Venezuela, 1978, s. 64-65.
17. Hugo Cancino, *La reemergencia del discurso nacional-popular en la nueva izquierda latinoamericana. Para una discusión de los movimientos nacional populares*, *Diálogos Latinoamericanos*, nr. 13, Aarhus, 2008, s.27-28.
18. Hald Brands, *Latin America's Cold War*, Harvard, 2010; s.164-188.
19. Román D.Ortiz: Insurgent Strategies in the Post-Cold War: The Case of the Revolutionary Armed Forces of Colombia, *Studies in Conflict & Terrorism*, nr.25, 2002, London, 127-143.
20. Pedro Funari, Andrés Zarankin, Melisa Salerno, *Memories from Darkness: Archaeology of Repression and Resistance in Latin America*, New York, London, 2009.
21. Martin Retamozo/Jaime Garrido, *Orden y conflicto. Restructuración neoliberal y respuestas colectivas de los sectores populares urbanos en Chile y Argentina*, *Revista Lider*, Vol. 17, år 12, 2010, Osorno, Chile, S, 95-117.
22. Hector E. Schamis, Eduardo Posada-Carbó, Arturo Valenzuela et al., *A "Left Turn" in Latin America?*, *Journal of Democracy*, Oktober 2006, Vol. 4, 2006, s. 20-24; Maxwell A. Cameron, *Latin America's left Turns: Beyond good and Bad: Third*

- World Quartely, Vol.30. nr. 2, 2009, England, s.331-348.
23. Jorge G. Castañeda, *Latin America's Left Turn*. Foreign Affairs, maj-juni, 2006: s.<http://www.foreignaffairs.com/articles/61702/jorge-g-castaneda/latin-americas-left-turn>
24. Jorge G. Castañeda, *Latin America's Left Turn*. Foreign Affairs, maj-juni, 2006: s.<http://www.foreignaffairs.com/articles/61702/jorge-g-castaneda/latin-americas-left-turn>
25. Teodoro Petkoff, *Las dos Izquierdas*, Nueva Sociedad, Nr.197, maj-june, 2005, s. 116.
26. Therborn, G. , After Dialectics: Radical Social Theory in a Post- Communist World, *New Left Review*, nr. 22, januar-februar, 2007, s.63-114.
27. Rosalía Cortés / Gabriel Kessler, *Globalization and Social Equity in Latin America. Lessons Learnt and Challenge*, Paper læst på Fourth Annual Global Development Conference: http://cloud2.gdnet.org/CMS/.../4th_prl1.5_Kesler_and_Cortes_Paper.pdf
28. Ash Narain Roy, *The Third World in the Age of Globalization*, London, 2000, s.18-128.
29. Cancino, Hugo, *Indianisme-diskursen og dens kritik af modernisering og globalisering*" i Schlosser, J.P. (red.): *Kulturelle und interkulturelle dialoge. Festschrift Für Klaus Bohnen zum 65. Geburtstag*, København-München, 2005, s.329-348.
30. Se: Hugo Cancino, La izquierda latinoamericana en tiempos de globalización, primer aparte. i *Sociedad y Discurso*, nr. 11, Aalborg Universitet, 2007: www.discurso.aau.dk
31. Claudín, Fernando, *The Communist International*, London, 1975, s.46-102.
32. James Petras, Latin America's Changing Mosaic: Movements in Flux and Center-Left Governments in Power, *Revista Theomail/Theomai Journal*, Quilmes, nr. 017, 2008, Argentina, 156- 178.
33. Rolando Franco, Arturo León, Raúl Atria, *Estratificación y movilidad social en América Latina: transformaciones estructurales de un cuarto de siglo*, United Nations, Economic Commission for Latin America and The Caribbean, ONU, 2007, s. 305-328.
34. Marcela Valente, *Development-South America: Uneven Against Poverty*, Inter Press News Agency, 07, april, 2012: <http://ipsnews.net/africa/interna.asp?idnews=28190>
35. Guillermo Delgado, *Ethnic Politics and The Popular Movement: Notes on Decolonizing Politics in Latin America*, Working Paper Nr.4, Chicano/Latino Research Center, Universidad de California, Santa Cruz, 1993, 20 s.
36. *Elecciones Presidenciales en Chile y composición del Congreso*: http://especiales.americaeconomia.com/elecciones_chile_2009/composicion_del_congreso.html
37. Se: *Chile-América* (Chiles Socialist partiet, teoretisk tidsskrift i eksil), Nr.86-87, 1982, Rom, s. 62-112; Jorge Arrate, *Textos de la renovación socialista. El socialismo chileno rescate y renovación*, Archivos Salvador Allende: <http://www.salvador-allende.cl>
38. Jorge Vergara Estévez, *La democracia neoliberal en Chile*, s. 136-159; Pablo R. Cristoffanini: Socialisme i Chile efter Pinochet: beskyttet demokrati og nyliberal økonomi, *Kritisk Debat*, 66.udgave, 01/02/2008: http://www.kritiskdebat.dk/articles.php?article_id=37
39. E. Cleary, *Chile, Entre la imagen del éxito y los fantasmas del subdesarrollo*, i Polis, Revista Académica de la Universidad Bolivariana, nr.18, 2008, Santiago de Chile, s. 4.
40. Programa de las Naciones Unidas para Chile (PNUD): <http://www.pnud.cl/areas/2.asp>
41. Pedro Isern Munné, Las dos renovaciones de la Izquierda chilena, *Documentos*, Vol. 2, nr.19, Centro para la Apertura y el Desarrollo de América Latina, Buenos Aires, 2004, s. 27-28.
42. Julimar da Silva Bichara, *La evolución de la economía del Gobierno de Lula da Silva*, ICE, nr.810,oktober-november, 2003, s. 84-93.
43. Juan Arias, *La deuda social de Lula. Los movimientos sociales critican al Gobierno y las promesas incumplidas en Brasil, Buscando Camino*. Vol. IV, Nr.103, 19-25.
44. James Petras, *Brasil: neoliberalismo, crisis y política electoral*: <http://www.rebelion.org/hemeroteca/petras/petras190902.htm>
45. Michael Fox, *Uruguay's Frente Amplio: From Revolution to Dilution*, Countercurrents.org, News Letters, 21.juni.2007: <http://www.countercurrents.org/fox210607.htm>
46. Se: Fernando Mires, *La Revolución no es una isla*, Caracas, Venezuela, 1978; Hugo Cancino Troncoso, *Las raíces histórico-ideológicas del movimiento sandinista. Antecedentes de la Revolucion y popular sandinista*, Odende, 1984.
47. Diana Rabi, *El liderazgo carismático de los movimientos nacionales y revolucionarios*, Cuadernos del CENDES, No.23, Caracas, Venezuela, 2006,s.59-72.
48. Edwin Williamson, *The Penguin History of Latin America*, London, 1992, s.233-284.
49. Hugo Cancino, Nation og nationalidentitet i det post-koloniale Latinamerika, *Den Jyske Historiker*, nr.81, Aarhus, 1984, s.9-10.
50. Vázquez, F., *Política en América Latina: Debate contemporáneo sobre el fantasma del populismo*, Mexico, 2004, s. 4-5.

51. Gino Germani, *Política y sociedad en la época de transición de la sociedad tradicional a la sociedad tradicional a la sociedad de masas*, Buenos Aires, 1962.
52. Laclau, Ernesto, *On Populist Reason*, London, 2005.
53. Mirta Giacaglia, *Hegemonía*. Concepto Clave para pensar la política, *Tópicos*, Asociación Revista de Filosofía de Santa Fe, Argentina, Nr.010, s.156-157
54. Donald C. Hodges, *Argentina, 1943-1976: The National Revolution and Resistance*, Albuquerque, 1976, s, 12-13.
55. Donald C. Hodges, op.cit. s. 7-16.
56. Jorge Eneas Spilimbergo, *Las tendencias internas del peronismo*:
<http://www.izquierdanacional.org/historia/web-anterior/ah005.html>
57. Santiago C. Leiras, *De Néstor Kirchner a Cristina Fernandez de Kirchner: Entre la continuidad y el Cambio*, Revista de Ciencia Política. Nr.12, Buenos Aires:
<http://www.revcienciapolitica.com.ar/num12art6.php>
58. Marielle Palau/Guillermo Ortega, *Paraguay: escenario de disputa de los intereses populares*, Osal, nr.24, CLACSO, Buenos Aires, 2008, s. 103-112.
59. Greg Grandin, *With Ollanta Humala's win, Peru Joins America's Left Turn*:
<http://www.thenation.com/blog/161180/ollanta-humalas-win-peru-joins-latin-americas-left-turn>
60. Hugo Moldis Mercado, Humala, entre lo moderado y lo radical, *Rebellion*: <http://www.rebellion.org/noticia.php?id=130561>
61. Atilio A. Baron: El fracaso del Neoliberalismo, *Revista del Sur*. 87/88, 1999: http://old.redtercer-mundo.org.uy/revista_del_sur/texto_completo.php?id=852
62. Carlos Figueroa Ibarra, *Violencia, neoliberalismo y protesta popular en América Latina*, *Rebellion*, 28.05.2002.:
<http://www.rebellion.org/hemeroteca/izquierda/figueroa280502.htm>
63. Dagblad *El Mundo*, Madrid, 8.november 2007, s.24.
64. Salvador Romero Ballivián, La democracia directa en Bolivia, *Revista de Derecho Electoral*, nr.6, La Paz, Bolivia, s.1-16.
65. Hugo Felipe Mansilla, Identidades colectivas y procesos de modernización. Los indígenas y el Estado y los cambios contemporáneos en el caso boliviano, *Anuario de filosofía argentina y americana*, Cuyo, Argentina, 1999, s. 11-23.
66. Halpering Donghi, Tulio, *Historia contemporánea de América Latina*, Madrid, 1972, s.211.
67. For en diskusion, se: Hugo Cancino, Indianisme-diskursen og dens kritik af moderniteten og globalisering, Jan T. Achlosser (ed.) *Kulturelle und interkulturelle Dialog, Festschrift für Klaus Bohnen zum 65. Geburtstag*, München, 2005, s.329-348.
68. Juan Carlos Guerrero B, Militarismo, Nacionalismo y Populismo. El caso de Argentina y Brasil, i *Historia Crítica*, nr. 13, Colombia, 1996, s. 5-26.

Abstract

Hugo Cancino Troncoso: The Latin American left wing after the Cold War, *Arbejderhistorie* 3/2012, pp. 54-70.

Throughout the 20th century Latin America was the setting for revolutions and bloody state coups. Today the left is split on the questions of globalisation, modernisation, neo-liberalism, and the changing of society. In this article there is an analysis of the Latin American left as situated in the new world order emerging at the end of the Cold War with the disintegration of the Soviet bloc in 1992 and up until today. The different reactions and solutions to the national and continental challenges faced by the left are critically accounted for. Either the left wing can accommodate to the new reality, as characterised by globalising and modernising processes, neo-liberalism, new ethnic and social movements, or it can challenge the existing system with a political platform of radical reform. At this moment the left is in power in many countries in Latin America and the article therefore explores the ideological and political foundations of the programmes on which the left variously rules and finally looks at the prospects of a unification of the divided left.

Hugo Cancino Troncoso
Professor Emeritus, dr.phil.
Institut for Kultur og Globaliserings Studier
Aalborg Universitet
E-mail: cancino@cgs.aau.dk